

Välähdyksiä lumoavasta kaupungista

SCHMID, HEIKO, WOLF-DIETRICH SAHR & JOHN URRY (2011; toim.). *Cities and fascination. Beyond the surplus of meaning*. 243 s. Ashgate, Surrey.

Postmoderniin urbanismiin avautuu jälleen uusi näkökulma, kun kapitalistista kaupunkia yritetään ymmärtää ja tulkita ”lumouksen” kautta. Kokoomateoksen artikkelit perustuvat saksalaisessa Heidelbergin yliopistossa vuonna 2007 järjestettyyn *Economy of Fascination* -symposiumiin, jossa käsiteltiin lumoustalouden merkitystä osana kaupunkikehitystä. Kulttuurin kaupallistuminen ja viihteellistyminen, toimintojen yksityistyminen ja kaupunkiympäristön tematisoituminen nähdään merkkeinä postmodernisaatiosta, jota kirjoittajien mukaan voi tarkastella lumouksen käsitteen avulla. Tällöin ”lumous” on lähellä ”spektaakkelin” eli esineellistyneen (maailman) kuvan käsitettä (vrt. Debord 2005/1967). Lumoustaloudellisen tarkastelutavan etuna on, että sen kautta voidaan samanaikaisesti tutkia sekä spektaakkeli kaupungin tuotamista (lumoaminen) että kaupunkispektaakkelin kokemista (lumoutuminen).

Teoksen kunniahimoisena tavoitteena on yhdistellä semioottisia, emotionaalisia, kognitiivisia ja taloudellisia näkökulmia nykykaupunkia koskeviin tutkimusteemoihin. Kirjan johdannossa kuvataan, miten lumouksessa yhdistyvät niin estetiikan, tunteiden, kokemusten kuin vallankin monet ulottuvuudet. Tällainen laajakatseisuus on sekä tarkastelutavan vahvuus että heikkous. Lumouksen avulla voidaan kyllä selittää mitä moninaisimpia postmoderniksi miellettyjä urbaaneja ilmiöitä, mutta käsite jää helposti pinnalliseksi ja tyhjäksi. Aiheen epämääräisyys heijastuu valitettavasti myös kirjaan, jonka rakenne on hajanainen ja epäyhtenäinen. Toimittajien mukaan ”panoraamamaisessa” – eli suomeksi sekavassa – teoksessa pohditaan nykykaupunkia muun muassa fenomenologisesta, uusmarxilaisesta ja jälkistrukturalistisesta näkökulmasta. Monipuolisuus ja poikkialaisuus ovat tietysti tärkeitä kaupunkitutkimuksen piirteitä, mutta arvioidavassa teoksessa tekstien kirjavuus alkaa jo häiritä.

Toimittajien kirjoittamassa johdantokappaleessa avataan lumouksen käsitettä ja kerrotaan termin etymologiasta taustasta. *Fascination* on sanana liittynyt perinteisesti noituuteen ja loitsuihin, ja termiä käytetään myös puhuttaessa ihmisten välisestä ihastumisesta tai esineiden viehätysoimasta. Johdanto on valitettavan suppea. Siinä käsitellään vain lyhyesti lumoustalouden yhteyttä muihin läheisiin käsitteisiin, joita ovat esimerkiksi Guy Debordin ”spektaakkeliyhteiskunta” (*Société du Spectacle*), Gerhard Schulzen ”elämisyhteiskunta” (*Erlebnisgesellschaft*) ja Georg Franckin ”huomiotalous” (*Ökonomie der Aufmerksamkeit*). Varsinkin Schulzen ja Franckin ajatuksista olisi ollut mielenkiintoista lukea enemmän, koska heidän tekstejään on julkaistu englanniksi vain vähän.

Kirjoittajat ovat kotoisin lähinnä Saksasta, Britannias- ta ja Yhdysvalloista, joten teksteissä korostuvat näiden kielialueiden tutkimustraditiot. Muutaman nimekkään kaupunkitutkijan tähdittämä teos jakautuu teoreettiseen ja empiiriseen osioon. Teoriaosuuden avaa Michael Dear, jonka tiivis teksti kaupunkimuutoksesta, postmodernista kaupunkirakenteesta ja kenokapitalismista johdattaa hyvin kirjan teemaan. Dearnin mukaan modernille kaupungille tyypillinen rationaalinen kaupunkisuunnittelu ei riitä vastaamaan postmodernin kaupungin tarpeisiin ja ongelmiin. Dear huomauttaa, että pirstoutuneessa kaupunkitilassa korostuu eräänlainen ”takamaiden estetiikka” (*hinterland aesthetics*). Tästä postmodernin periferian estetiikasta kirjoittaa myös Ludger Basten, joka tarkastelee esikaupunkien rakennettua ympäristöä kaupunkisuunnittelun näkökulmasta. Dearista poiketen Basten ei koe postmodernin periferian edustavan latteaa mukaelmaa oikeasta kaupungista, vaan hän näkee kaupunkien reuna-alueet mahdollisuuksien ja muutoksen paikkoina.

Vastapainoa Dearnin ja Bastenin pohdinnoille tarjoaa Jacques Lévy, joka pyrkii palauttamaan urbaanin kaupungin maantieteellisen tutkimuksen ytimeen. Lévy ylistää urbaania lumoa ja ihannoii niin kaupunkien julkista tilaa, sattumanvaraisuutta kuin kaupunkitilan moninai-

suuttakin. Vaikka kaupungit eivät Lévy'n mukaan ratkaise yhteiskunnallisia ongelmia, voivat ne hänen mielestään auttaa luomaan sellaisen yhteiskunnan, jossa ongelmat voidaan ratkaista. Lévy läksyttää muita maantieteilijöitä siitä, miten nämä vanhanaikaisuudessaan ja epäpoliittisuudessaan eivät ota tarpeeksi hyvin huomioon kaupungin merkitystä tilallisenä ilmiönä ja tutkimuskohtena. Asiallisempaa kritiikkiä esittää Neil Smith, joka pohtii kirjoituksessaan näennäisen ja todellisen suhdetta nykyisessä yhteiskuntatutkimuksessa. Smith kritisoi tilan liiallista romantisointia, jonka myötä ilmiöiden taustalla vaikuttavat ihmiset usein unohtetaan. Jälkistrukturalistinen tutkimus on Smithin mukaan todellisuuspakoista, koska siinä keskitytään tarkastelemaan vain näennäisiä asioita todellisuuden sijasta. Esimerkkinä tälläisestä lumoavasta mutta vaarallisesta näkökulmasta Smith mainitsee urbaania sodankäyntiä koskevat viimeaikaiset tutkimukset, joiden osittain liioitteleva sävy saattaa vääristää käsityksiä sotateknologiasta ja sodankäynnistä.

Teoreettisesti syvällisimmin kirjoittaa Jürgen Hasse, joka pohtii tunteiden, tunnelmien ja elettyjen kokemusten kaupunkia. Saksalaista uusfenomenologista koulukuntaa edustavan Hassen artikkeli antaa ajatuksia erityisesti lukijoille, joita kiinnostavat affektien merkitykset kaupungissa. Teksti on varsin vaikealukuinen, koska siinä viitataan paljon saksalaisiin 1900-luvun fenomenologeihin, jotka ovat ainakin itselleni suurimmaksi osaksi vieraita. Hasse selkeyttää kirjoitustaan käytännön esimerkeillä, joiden aiheet vaihtelevat jouluvalojen ja hautausmaiden tunnelmasta vankiloiden ja parkkitalojen arkkitehtuuriin. Uusfenomenologista lähestymistapaa edustaa osittain myös Wolf-Dietrich Sahr, jonka teksti vilisee fenomenologiaa käsitteitä asumisesta atmosfääriin. Sahr pohtii pitkällisesti erilaisia arvokäsitteitä, ja keskittyy lopuksi kaupungin esteettisten arvojen tarkasteluun Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin kasvoisuuden (*faciality*) käsitteen kautta.

Teoksen empiirinen osio koostuu metodologioiltaan hajanaisista tapaustutkimuksista, joissa lumous-käsitteen mahdollisuuksia on hyödynnetty turhan yksipuolisesti. Tunteiden ja elettyjen kokemusten todentaminen empirisesti on haasteellista, joten kirjan tutkimukset keskittyvät lumouskokemuksen sijasta lähinnä lumoustuotannon analysointiin. Tämä osoittaa aiheen pulmallisuuden. Esimerkiksi Ulrike Gerhardin ja Ingo Warnken tutkimus Heidelbergissa sijaitsevan Emmertsgrund-lähiön suunnitteluprosessista edustaa tyyliltään perinteistä diskurssi-analyttistä tutkimusotetta, joka tuntuu kirjan teoriaosuuteen verrattuna pinnalliselta. Myöskään Sybille Bauriedlin ja Anke Strüverin semioottis-diskursiivinen

tarkastelu Hampuria esittelevistä elokuvista ja mainosfilmeistä ei vakuuta syvällisyydellään.

Aiheeltaan mielenkiintoisin tapaustutkimus on mielestäni Tim Simpsonin tutkimus Kiinan erityishallintoalueen Macaon uhkapelitoollisuudesta. Minut yllätti tieto, että Macao on maailman suosituin uhkapelialue, mikä tekee siitä samalla tärkeän kiinalaisen uusliberalismin pesäkkeen. Suomalaisia lukijoita saattaa kiinnostaa myös Achim Prosekin tutkimus Rührin alueen metropolipolitiikasta. Prosek tarkastelee tekstissään, miten alueen nimeäminen vuoden 2010 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi on edistännyt prosessia, jossa hajanaisesta Rührin teollisuusseudusta on pyritty muodostamaan yhtenäinen postmoderni metropolialue. Prosekin työssä on yhtymäkohtia Suomen pääkaupunkiseutua koskevaan metropolikeskusteluun, sillä molemmissa tapauksissa metropoli mielletään enemmän identiteettikysymykseksi kuin tiiviisti asutuksi ja tiheätunnelmaiseksi suurkaupungiksi.

Kirjan päättää Urryn synkistelevä tulevaisuuskuva kulutuskeskeisen ja tuhlailevan elämäntavan aiheuttamista globaaleista uhkatekijöistä. Elämys- ja lumoushakuinen elämäntyyli lisää matkailua, ja kasvaneet liikennemäärät vuorostaan voimistavat ilmastomuutosta. Urry muistuttaa isällisesti, miten planeettamme luonnonvaroja kuluttamalla kapitalistinen yhteiskunta kaivaa omaa hautaansa.

Teos ei välttämättä vakuuta kokonaisuutena, mutta muutamit yksittäiset kirjoitukset onnistuvat valaisemaan suhteellisen hyvin kaupunkien ja lumouksen välistä suhdetta. Kirja herättää hetkittäin mielenkiintoisia ja uusiakin ajatuksia, vaikka epämääräinen lumouksen käsite ei ole ehkä paras termi kuvaamaan nykykaupungin olemusta. Toisaalta tuskin kukaan odottaakaan, että postmodernia kaupunkia ja sen ulottuvuuksia voidaan selittää jollakin suurella ja kaiken kattavalla teorialla. Lumoustaloudellisen tarkasteltavan erityisenä ansiona voidaan pitää sitä, että se tuo amerikkalaiskeskeiseen postmoderniin kaupunkiteoriaan pilkahduksen eurooppalaista näkökulmaa. Toisaalta kirjassa olisi voinut ottaa enemmän esille myös aasialaista tai Aasiaa koskevaa kaupunkitutkimusta. Kiinan suurkaupunkien speaktaakkelimaiset rakennusprojektit olisivat ajankohtaisia esimerkkejä lumoustalouden globaalista ulottuvuudesta.

KIRJALLISUUS

Debord, G. (2005/1967). *Speaktaakkelin yhteiskunta*. 191 s. Summa, Helsinki.

RIINA LUNDMAN
Maantieteen ja geologian laitos,
Turun yliopisto

